

SİCİLL-İ AHVAL DEFTERLERİNE GÖRE OSMANLI DÖNEMİ'NDE GÖREV YAPAN PALULU MEMURLAR

*Officials From Palu Working During Ottoman Period According To
Sicill-i Ahval*

Prof. Dr. İbrahim YILMAZÇELİK*
Enes MUTLUAY**

Özet

Osmanlı Devleti'nde 1839–1876 seneleri arasında idari, sosyal, kültürel, askeri, siyasi ve iktisadi anlamda bir takım değişmelerin yaşanmıştır. 1864 Vilayet Nizamnamesinin, 1868 senesinde bütün vilayetlerde uygulanmaya başlamasıyla idari taksimat ve yönetim anlayışında önemli değişiklikler yapılmıştır. II. Abdülhamid ile bu idari mekanizma daha da gelişme göstermiştir. Bu döneme kadar Osmanlı Devleti'ndeki memurlar ile ilgili düzenli bir bilgi tutulmamıştır. Ancak 5 Şubat 1879 tarihinden itibaren Sicil-i Ahval Komisyonu kurulmasıyla bu durum giderilmeye çalışılmıştır. Devlet kademelerinde görev yapan çeşitli memurların durumlarını belirten sicil defterleri oluşturulmuştur. Bu defterler, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde bulunan ve Osmanlı Devleti'nin son yıllarına görev yapan memurlar hakkında önemli biyografik bilgiler veren kaynaklar arasındadır.

Osmanlı Devlet teşkilatında görev alan memurların, görevde bulundukları süre içerisindeki hal tercümelerinin, özel veya memuriyetiyle ilgili durumlarının kaydedilmesine, Sicill-i Ahval, bu tescillerin bulunduğu defterlere de Sicill-i Umumi denmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki 1879 ve 1909 yılları arasında ait 201 defterde, tercüme-i hal sahiplerinin ismi, mahlası veya künyesi; babası memur ise rütbesi, bilinen bir kişi ise sülalesinin adı; göreve başlayış tarihi; tahsil durumu; liyakat ve ehliyet derecesi; azil, tayin ve muhakemeleri; gayrimüslim ise milliyeti kaydedilmiştir. Bu kayıtlardan Palu Sancağına ait 12 memura ait kayıt tespit edilmiştir. Bu memurlara ait kayıtlar günümüz Türkçesine çevrilmiş ve sonuç adına geniş değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Palu, Sicil-i Ahval, Memur.

Abstract

There occurred some administrative, social, cultural, military, political and financial changes in Ottoman Tanzimat period which continued during between the years 1839 – 1876. With the application of 'Regulations of Counties of 1864' (1864 Vilayet Nizamnamesi) in all counties starting from 1868, important changes were implemented by means of administration and administrative divisions. Then, with the reign of Abdulhamid II, the administrative system, implemented before him, developed more. Until that period, there weren't regular registries of government officials of Ottoman Empire. However this lack of registry was strived to be eliminated with the establishment of the Commission Registrations of Conditions on February 5, 1879. The

* Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi
Elazığ. iycelik@hotmail.com

** Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Elazığ.

books of registraions of conditions, informing about the conditions of various government officials, were created. Those books which are in Ottoman Documentation Archives of Turkish Premiership are among those important resources giving crucial biographic information about governmental officials who served during the last years of Ottoman Empire.

Professional records, privite and official information concerning clerks working in Ottoman State establishment were recorded in Sicil-i Ahval; and these notebooks containing such information are called Sicill-i Umumi. In Ottoman Archive in Prime Ministry containing 201 notebooks belonging to the period between 1879 and 1909, names of clerks, family names, the title if the father is a clerk, the name of the forefathers if a well-known person, date to start work, level of education, level of skill and capacity, dismissal, appointment and trials; the nationality if a non-muslim were recorded in these notebook. In aforementioned books, 12 registries have been detected belonging to those governmental officials from Palu.

Key Words: Ottoman Empire, Palu, Sicill-i Ahval, Governemnt official.

Giriş

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan *Sicill-i Ahvâl Defterleri*, Osmanlı bürokrasinin son dönem tarihine ışık tutan önemli belgelerden biri olup, içerik olarak biyografi türüne benzemektedir. Sicil kelimesi, sözlükte resmi belgelerin kaydedildiği kütük, devlet memurlarının resmi vukuatlarını ihtiva eden defter anlamına gelmektedir. Sicill-i Ahvâl de memurların tercüme-i hallerinden resmîyete intikal eden hususlar anlamına gelmektedir (Sarıyıldız, 2009:134). Memurların vazifeleri süresince hal tercümelerine konu olan hususlar, memurların tarih-i seyri, ahlak ve gidişatı, memuriyeti sırasındaki özel durumların kaydedildiği defterlere de sicill-i ahvâl defterleri denilmektedir.

1879 yılına kadar Osmanlı Devleti'nde görev alan memurların sicillerinin kaydedilmesi gibi bir durum söz konusu değilken bu tarihten Sicill-i ahvâl komisyonunun kurulmasıyla Osmanlı Devleti'nde sicil kayıtları tutulmaya başlanmıştır. 1896 yılında Sicill-i ahvâl komisyonunun lağvedilmesiyle beraber onun yerine me'mûrin-i mülkiye komisyonu sicil kayıtlarını tutmaya başlamıştır. Me'mûrin-i mülkiye komisyonu kaldırılıp yerine sicill-i ahvâl idaresi kurulmuş ve dâhiliye nezaretine bağlanmıştır. Daha sonra sicil kayıtlarını dâhiliye nezareti me'murin komisyonu ve sicill-i ahvâl idaresi tutmuştur.. Defterlere zeyl olarak kaydedilen kayıtlar da me'mûrin muamelat dosyaları halinde tanzim edilmiştir (Gazel, 2007:204).

Sicill-i Ahvâl defterleri Ahmet Cevdet Paşa'nın çabalarıyla tutulmayla başlanmıştır. Bu nedenle ilk tutulan defter Ahmet Cevdet Paşa'ya aittir (Sürmen, 2011:24-Sunay,2007:11). Sicill-i Ahvâl defterlerindeki memurlar alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Bu şekilde oluşturulmuş 17 fihrist bulunmaktadır. Sicil kaydı aranılan memurun baba ismi ve doğum tarihi bilindiği takdirde fihrist aracılığıyla hangi defterde kayıtlı olduğu öğrenilebilmektedir (BOAR, 2010:237). Sicill-i Ahvâl defterleri sayı numaralandırma sistemiyle numaralan-

dırılmış olup 1-201 adet defterden oluşmaktadır. Defter sayıları ile ilgili yapılan çalışmalarda defter sayısı ile ilgili 201,200 ve 196 gibi farklı sayılar da verilmektedir. Dijital ortama aktarılan sicill-i ahvâl defterlerinin 18. defterinden iki adet olup 179. ve 190. defterler boş gözükmemektedir. 80. ve 50. numaralı defterler ek defterler olarak hazırlanmıştır (Sarıyıldız,2009:135). Sicill-i Ahvâl defterleri farklı boyutlara ve sayılara sahiptir. Örneğin 1 numaralı defterin boyutu 45,5X35 cm ebatlarında olup sayfa sayısı 1302'dir. 11 numaralı defterin boyutu 44X30 cm iken defter sayısı 503'tür. Bunun yanı sıra 40,5X28 ve 46,5X32 cm gibi farklı boyutlarda olan defterler de bulunmaktadır (Sarıyıldız,2009:135). Sicil-i Ahvâl defterlerinde her bir sayfaya mühür basılmış, defterlerin sağ tarafında sahife numarası, orta üst tarafta hat yazısıyla *sicill-i umûmi* yazmaktadır. Sayfanın en altında ise gömlek numarası yer almaktadır. Her bir memur için iki sayfa ayrılmış ve bu iki sayfanın yetmediği durumlarda devamının hangi zeyilde devam ettiği sağ tarafta yazılmıştır. Defterlerin bazılarında boş bir sayfa üzerinde memurların tercüme-i halleri yazılı iken bazı sayfaların çizgili olduğu görülmektedir.

Sicill-i Ahval defterleri kaydedildiğinde bazı kayıtların tek kalemle yazıldığı görülmüştür. Ancak bazılarında ise ilaveler yapılmıştır. Bu da kaydın başka bir kâtip tarafından yazıldığı yazının çeşidi ve mühüründen anlaşılmaktadır (Mutluay,2018:4).

Sicill-i ahvâl defterleri, anket tekniği uygulanarak yapılmıştır (Kütükoğlu, 1988:215). Memurların özgeçmişi niteliğinde olan bu belgeler için memurlardan bir takım soruların cevaplanması istenilmiştir. Bu sorular;

1. Memurun adı varsa namı, baba adı mesleği,

2. Doğum yeri ve tarihi,

3. Eğitim gördüğü okullar, görmüş olduğu dersler, diploması varsa ise onunla ilgili bilgiler, konuştuğu ve kullandığı diller, özel ders aldığı hocaların isimleri, kendine ait eseri varsa onun ismi ve eseri ilgili bilgiler,

4. Devlet hizmetine girdiği andaki yaşı ve tarihi, göreve stajyer mi yoksa tayin ile mi başladığı, görev aldığı kurumlar, aldığı rütbe, nişan ve madalyalar, her görevinde ne kadar maaş aldığı, ne kadar süreyle görevde kaldığı ve ne kadar süreyle görev dışında kaldığı ve bu süre içerisinde mazuliyet maaşı alıp almadığı, aldıysa miktarı, tekaüt maaşı ve miktarı,

5. Çalıştığı görevden ayrılma sebebi, var ise hakkındaki şikâyetler, kendisiyle ilgili bir mahkeme süreci olup olmadığı, beraatına dair bir belgenin olup olmadığı gibi geniş bir muhtevayı içermektedir (Sunay,2007:112).

Sorulan bu soruları, memurlar kendi el yazısı ile doldurmak zorundaydı. Bunun yanı sıra varakanın sağ alt tarafına mülahazat kısmına varaka sahibinin amirlerine ait görüşlerde yazılmaktaydı. Tercüme-i hal varakasından hicri tarihlerin yanında parantez içerisinde Rumi tarihlerin verilmesi gerektiği tercüme-i hal varakasından arkasında bulunan ihtar kısmında belirtilmiştir (Yadi-

Yılmaz,2013:4). Memurlar tercüme-i hal varakalarını doldururken sadece bir tercüme-i hal vermesi gerekir. Hangi memuriyette kaç defa tercüme-i hal varakası doldurduğu, nereye ve kime verdiği son hal varakasinda belirtilirdi (Yadi-Yılmaz, 2013:431).

Sicill-i ahval defterlerinde biyografik bilgilerin yanı sıra bu defterler sayesinde kurum ve kuruluşların lağvediliş ve fesih tarihleri hakkında bilgilere ulaşmak mümkündür. Bununla birlikte var olan eğitim kurumları, memurların maaşları sayesinde dönemin mali yapısı gibi bazı bilgilere de ulaşılabilir.

Sicill-i Ahvâl defterlerinde yer alan memurların sayısında farklılıklar mevcuttur. II. Abdülhamit döneminde bürokrasi alanında yaşanan gelişmeler sebebiyle devlet kademelerinde memur ihtiyacı yaşanmıştır. II. Abdülhamit döneminde merkezi ve taşra bürokratik kadro sayısı 35.000'e ulaşır. Bunun yanı sıra memur sayısı 50.00-100.000, 70.000-35.000 veya 30.000 gibi rakamlarla da telaffuz edilmektedir (Sarıyıldız,2004:1). 1879 yılında kurulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu, memur sayısının görev yükünü bölüşmek ve işlemleri hızlandırmak için 3 bölüme ayrılmıştır.

1.Tescilat Kalemi, memurların terfi, rütbe maaş artışı veya azalması, görev değişikliği azil ve istifa gibi durumlarıyla ilgilenir. Ayrıca tüm tercüme-i hal varakalarını ve zeyl numaralarını defterlere aynen yazarak memurların sayısı, sınıfı, derece ve milliyetleri hakkında kayır tutardı. Tescilat Kalemi bu görevlere ek olarak fihrist kayıtlarını hazırlar ve tercüme-i hallerinin onaylı suretini kopyalardı.

2.Tedkikat kalemi, memurlarının var olan bilgilerinin resmi kayıtlara uygun olup olmadığını kontrol ederdi.

3.Evrak kalemi, gelen giden evrakları kaydederek ilgili kurumlara gönderirdi (Uğurlu, 2013,14-15).

Tedkikat kaleminin bilgilerinin doğruluğunu kontrol etmesinin sebebi bazı memurlarının bilgilerini saklaması veya kendisiyle ilgili yanlış bilgiler vermesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple 1888 yılından itibaren tercüme-i hallerinin doğruluğu resmi belgelere bakılarak kontrol edilmiştir (Daşcıoğlu, 2000: 564).

1. Palu Tarihine Kısa Bir Bakış

Bugün Elazığ ili sınırları içerisinde yer alan Palu, çok eski bir tarihe sahip olup medeniyetler açısından önemli bir yerleşim alanı olmuştur. Sınırları itibari ile Palu, bugün Murat Nehri kıyısında yer alırken Doğusunda Bingöl ve Genç, kuzeyinde Karakoçan ve Kiğı, batısında Uluova ve Güneyinde Akdağ ile çevrilidir (Ünal,1992:241).

Palu isminin kökeniyle ilgili yapılan çalışmalarda; Palu, Balaous, Bala, Balu, Pala, Paluni, Palahovid, Palao, Şebeteria, Romanopolis, Asmasata, Arsa-

mosata, Arsamsat, Arşemşat, Şimşat, Aşmuşat, Sumaysat, Samsat ve Palu gibi isimlerle telaffuz edilmiştir (Yapıcı,2016,35). Palu'nun ilk yerleşim yeri olan Yarımca Köyü'nün karşısındaki Haraba/Kharaba (Örencik) Köyü yakınında bulunan ve Şimşat Kalesi denilen kalıntılar arasında bulunan tarihsel bir kent, Bizans Döneminde Arsamosata diye anılmış olup Ermeniler bu isme Aşmuşat'a adını vermiştir. Süryaniler, Palu'ya Arşemşat, Araplar Şimşat, Sumaysat, Sümeysat isimlerini vermişlerdir. Bu isimlerin Palu'nun güneybatısında yer alan o çağdaki adının "Arsania" içinde yer aldığı "arsa" kök sözcüğünden türediği ileri sürülmüştür (Yapıcı, 2016:35).

Palu isminin aslı "*Balu*" olup, Rum ağzında Baluous'tur. Balabitene ise Elazığ ile Çapakçur/Bingöl arasında yer alan bölgenin adıdır(Umar,1993:112-122). Akat metinlerinde Palao, Hitit kayıtlarında Pala(Bala) gibi isimler verilirken sonuç olarak Palu ismi M.Ö 2000'li yıllardan beri kullanılmaktadır (Yapıcı,2016:36).

Palu'ya yerleşen ilk medeniyetler Sümerler ve Akatlar olmasına rağmen bu devletler ile ilgili fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Palu ve yöresinin bilinen ilk sahipleri Hurrilerdir. Palu ismi Hurriler tarafından kullanılmaya başlanılmıştır (Yapıcı, 2016:37). Daha sonra Palu'ya Hititler, Asurlar ve Urartular ev sahipliği yapmış ve Urartular döneminde Palu parlak bir dönem yaşamıştır. Urartular tarafından kaleler, gömütler, kaya tünelleri yazıtlar ve tapınaklar inşa edilmiştir (Bakıcı,2012:24-25). Daha sonra sırasıyla İskitler, Medler, Persler, Büyük İskender, Selevkoslar, Partlat, Büyük Tigran gibi milletler Palu'ya ev sahipliği yapmıştır.

Roma generali Lukullus döneminde Palu, M.Ö. 68 yılında Roma hâkimiyetine geçmiştir. M.Ö. 51-75 yılları arasında Palu tekrar Partlar'ın hâkimiyetine geçerek Partlar 115 yılına kadar hâkimiyetini sürdürmüştür daha sonra I. Teodosyus döneminde Palu, Sasani-Roma egemenliği altına girmiştir (Yapıcı, 2004:22). 395 yılında Bizans hâkimiyetine giren Palu, daha sonra Üç halife (Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali) döneminde İslam hâkimiyetine geçmiş ve arkasından Emeviler ile Abbasiler Palu'ya hâkim olmuşlardır. Hamdanoğulları ve Büveyhoğulları gibi devletler de Palu'ya hâkim olmuşlardır. Bölgede daha sonraki dönemlerde, Müslümanlar ve Bizanslar arasında büyük mücadeleler yaşanmıştır (Yapıcı,2004:26-42).

Palu, 1071 yılında Malazgirt Zaferi ile birlikte bölge Türk hâkimiyetine girmiştir. Sırasıyla Çubukoğulları, Selçuklular, Harzemşahlar, Moğollar, Dul-kadiroğulları, Karakoyunlular, Kadı Burhaneddin, Akkoyunlular ve Safevi gibi devletler Palu'yu idare etmişlerdir (Ünal,1992:241). 1514 Çaldıran Zaferi ile birlikte Doğu Anadolu hâkimiyeti Osmanlı Devleti'ne geçmiştir. Safeviler'in elinde bulunan yerleri ele geçirmek isteyen Osmanlı Devleti'nde bu dönemde görev almış beylerden birisi olan Cemşid Bey 1515 yılında Palu Kalesi'ne Osmanlı Sancağını dikmiştir. Bu hizmetleri karşısında Palu Beyliği, Kara lakaplı Cemşid Bey'e verilmiştir (Yapıcı,2016:51). Bu zaferden sonra Osmanlı

hâkimiyetine giren Palu, Tanzimat dönemine kadar yurtluk-ocaklık ve hükümet statüsünde idare edilmiştir (Ünal,1992:244-245). Askerî, idarî ve malî açılardan Hükümet statüsünde olan Palu, adlî ve idarî bakımlardan da “Kaza” statüsünde olup, bir kadı tarafından temsil edilmekteydi. Bu sebeple Osmanlı belgelerinde yer alan “*Palu Hükümeti*” ve “*Palu Kazası*” ifadeleri hem idarî hem de coğrafi olarak aynı bölgeyi ifade etmektedir (Çakar, 2018, s.23) .

Palu, Tanzimat Dönemine gelinceye kadar Diyarbakır Eyaleti'nin sancakları arasında yer almıştır. 1839-1845 yılları arasında da Diyarbakır Vilayetine bağlı olan Palu (Yılmazçelik,1995:137), 1846 yılından itibaren Harput Eyaleti'nin Maden-i Hümayun Sancağı kazaları arasında yer almıştır (Aksın, 1999:30-33). 1883 yılına kadar Diyarbakır Vilayeti'nin Mamuretü'l-Aziz Sancağına, bu tarihten sonra ise yine aynı vilayetin Ergani Madeni Sancağına bağlı bir kaza olarak Osmanlı idare sisteminde yer almıştır (Yapıcı,2004:103-133). Palu bugün ise Elazığ ili sınırları içerisinde yer alan bir ilçe konumundadır.

Palu'nun nüfus yapısına bakıldığında, bölge de Müslüman ve gayr-i Müslim unsurların bir arada yaşadığı görülmektedir. 1841 yılında yapılan nüfus sayımında Müslüman nüfusun 2304, gayr-i Müslim nüfusun sayısı 1687 kişi olup toplamda 3991 kişi idi (Yapıcı,2016:1019). 1925 yılında yapılan sayımda, Palu'nun toplam nüfusu 37.768; 1926-1927 yılında yapılan sayımda 17.496; 1927-1929 yılında yapılan sayımda ise toplam nüfus 35.492 idi (Yapıcı,2016:1049).

Palu'da yer alan tarihi eserler arasında şunlar sayılabilir: Palu Kalesi, Kaya Kitabeleri, Basamaklı Kaya Tünelleri, Kaya Ambarı, Kutsal Alan, Kaya İşaretleri, Sur Kalıntıları, Kaya Mezarları, Kiliseler (Saint Gregoire Katedrali, Saint Mere-de Dicu Manastırı, Saint Sagah Barteu, Saint Guiragos, Saint-Serge Kiliseleri), Palu Köprüsü, Alacalı, Mescid (Kanlı Mescid), Kındik Mescidi, Kara Cemşid Bey Camii ve Külliyesi, Hamamlar, Küçük Cami, Ulu Cami, Dükkân Önü Cami, Karşıbahçeler Cami, Ulu Cami Çeşmesi, Aşağı Mahalle Çeşmesi (Çakar,2018, s.28 vd.) .

2. Palulu Memurlar

Sicill-i ahvâl defterlerindeki kayıtlara göre Palu doğumlu 12 memur bulunmaktadır. Bu memurlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Memur Adı	Doğum Tarihi Hicri-Mali	Baba Adı	Baba Mesleği	Memurun Namı
Ahmet Rıfat Efendi	1269-1852/1853	Hüseyin Efendi	-	Kadı-zâde
Bayram Gevher Efendi	1280-1863/1864	Mehmed Hilmi Efendi	Palu Kazası Belediye Reisi	Rıza Paşa-zâde
İbrahim Edhem Efendi	15 Muharrem 1278 2 Temmuz 1863	Mahmud Ağa	Tüccar	-

İbrahim Rıfkı Efendi	1270-1853/1854	Mehmed Ağa	-	-
Mahmud Nedim Efendi	1290-1873/1874	Mahmud Hilmi Efendi	-	-
Mehmed Ali Efendi	5 Mart 1280 17 Mart 1864	İbrahim Celil Ağa	Mültezim	-
Mehmed Ali Efendi	1284-1867-1868	İbrahim Halil Efendi	-	-
Mehmed Raif Efendi	1277-1860-1861	Hafız Şerif Efendi	Nüvvab	Hoca-zâde
Mehmed Şerif Efendi	1287-1870-1871	Osman Efendi	Tüccar	Kartane-zâde
Süleyman Asaf Efendi	1273-1856-1857	Hafız Ahmed Efendi	Talebe-i Ulûm	-
Vakkas Efendi	1303-1885/1886	Osman Ağa	-	-
Yusuf Behçet Efendi	1287-1870-1871	Hasan Efendi	-	Kebanlı-zâde

2.1 Ahmet Rıfat Efendi¹

Ahmet Rıfat Efendi, Kadı-zâde Hüseyin Efendi'nin oğludur. Hicri 1269 (Miladi 1852-1853) yılında Palu Kasabasında doğmuştur. Palu'da sıbyan ve rüş-tiyede eğitim görmüş. Harput'ta medresede ve Dersaadet'de Beyazid Camiinde Harputlu Abdullatif Efendi'den dersler almıştır. Türkçe yazar, Arapça ve Farsça bilmektedir.

Hicri 1309 (Miladi 1891) yılında Palu'da Cemşidiye Medresesine müderris olarak atanmıştır. Hicri 1309 Şaban ayında (Miladi 1892) ise Palu müftülüğüne tayin olmuştur. Palu kaymakamlığından yazılan mülahazada görevini iyi bir şekilde ifa ettiği tasdik olunmuştur.

Müderrislik beratı, müftülük belgesi icazetnamesi ve nüfus cüzdanının fotokopisi, tercüme-i hal varakasıyla beraber saklanmıştır. Hicri 13 Cemaziye'l-ahir sene 1319 (Miladi 27 Eylül 1901).

2.2 Bayram Gevher Efendi²

Bayram Gevher Efendi, Diyarbakır Vilayeti Palu Kazası Belediye Reisi Mehmed Hilmi Efendi'nin oğludur. Rıza Paşa-zâde namıyla bilinmektedir. Hicri 1280 (Miladi 1863-1864) yılında Palu Kazasında doğmuştur.

¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dâhiliye Nezareti Sicill-i Ahval İdaresi Defterleri, BOA. DH. SAİD,96-341

² BOA. DH. SAİD,107-377

Sıbyan ve rüştiyede eğitim görerek diploma almıştır. Türkçe yazar, Kürdçe ve Zazaca konuşmaktadır.

Hicri 26 Kanun-i Evvel 1303 (Miladi 7 Ocak 1888) yılında askerlik görevinde bulunmuş ve bedel-i nakdi denilen askerlik ücretini almıştır. Hicri 29 Kanun-i Sani 1304 (Miladi 10 Şubat 1889) yılında terhis olmuştur. Hicri 21 Eylül 1312 (Miladi 3 Ekim 1896) yılında beş yüz on sekiz kuruş aylıkla Musul Vilayeti Telafer Nahiyesine müdür olarak atanmıştır. Hicri 26 Nisan 1313 (Miladi 8 Mayıs 1897) yılında görevinde istifa etmiştir.

H.1296 (1878) yılında Palu kazası bidayet mahkemesinde tekrar göreve başlamıştır. Hicri 1302 Rebiü'l-evvel (Miladi 1884) yılında iki yüz kırk kuruş maaşla Haleb Vilayetinde Suruç Kazasının aşar ikinci kitabetine tayin olunmuş. Hicri 1302 Receb (Miladi 1885) yılında iki yüz kuruş aylıkla Diyarbakir Vilayeti Siverek Kazasında Belediye'de göreve başlamıştır. Hicri 9 Receb 1303 (Miladi 13 Nisan 1886) yılından itibaren iki yüz yirmi beş kuruş aylıkla Mamuretü'l-Aziz Vilayetinde Keban Madeninde ve yine aynı sene içerisinde aynı miktar maaşla Diyarbakir Vilayeti Palu Kazasında Bidayet Mahkemesi ikinci kitabetinde görev yapmış ve ek memurluk olarak bidayet mahkemesi baş kitabeti muharrirliği vekâletinde görev almıştır. Hicri 1313 (Miladi 1895) yılında ise Zor sancağı Mukavelat Muharrirliğine görev almıştır.

2.3 İbrahim Edhem Efendi³

İbrahim Edhem Efendi, tüccar Mahmud Ağa'nın oğludur. Hicri 15 Muharrem 1278 (Miladi 23 Temmuz 1861) tarihinde Palu'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde eğitim görmüştür. Türkçe okur-yazardır. Hicri 1295 (Miladi 1878), Hicri 1296 (Miladi 1879) ve Hicri 1297 (Miladi 1880) yıllarında az bir ücretle emaneten Aşar ve Ağnam Muvakkat kitabetinde görev aldıktan sonra Hicri 1301 (Miladi 1883) yılında yüz otuz beş kuruş maaşla Palu Kazasına ait Karabegan Nahiyesi Müdürlüğüne tayin olunmuştur. Hicri 21 Safer 1305 (Miladi 8 Kasım 1887) yılında kendi kalemindeki bir vazifeye yardım etmemesinden dolayı istifa etmiş. Hicri 7 Safer 1306 (Miladi 13 Ekim 1888) yılında iki kuruş maaşla Palu Duyun-u Umumiye memurluğuna tayin olmuştur.

İbrahim Edhem Efendi'nin maaşı Hicri 22 Safer 1310 (Miladi 15 Eylül 1892) yılında üç yüz kuruşa yükselmiştir. Hicri 12 Rebiü'l-evvel 1312 (Miladi 13 Eylül 1894) yılında aynı maaşla Çarsacak Kazası Duyun-u Umumiye memurluğuna nakil edilmiştir. Bu görevinde iken memuriyet sabıkasının pulsuz, mührünün bozuk ve nakliye tezkiresini gizlemesi sebebiyle Hicri 3 Rebiü'l-ahir 1313 (Miladi 23 Eylül 1895) yılında işten el çektirilmiş ve görevinden azil edilmiştir.

³ BOA. DH. SAİD,64-137

2.4 İbrahim Rıfkı Efendi⁴

İbrahim Rıfkı Efendi, Mehmed Ağa'nın oğludur. Hicri 1271 (Miladi 1854-1855) yılında Palu Kazasında doğmuştur.

Palu'da sıbyan mektebinde eğitim görmüş, özel hocadan Arapça, Farsça ve hat dersleri görmüştür. Türkçe okuyup yazar. Kürtçe, Zazaca ve Ermenice konuşmaktadır. Hicri 1285 (Miladi 1869) yılında Palu kazası mal kaleminde stajyer olarak başlamıştır. Hicri 1286 (Miladi 1869), Hicri 1287 (Miladi 1870) ve Hicri 1288 (Miladi 1871) yıllarında altı yüz kuruş maaşla Palu'da Ağnam Kol Muharrerli'ğinde bulunmuş ve istifa etmiştir. Hicri 24 Şaban 1293 (Miladi 14 Eylül 1876) yılından Hicri 25 Şevval 1293 (Miladi 13 Kasım 1876) yılına kadar üç yüz kuruş maaşla Çapakçur Nahiyesi Müdürlüğü ve nüfus kitablerinde bulunmuş ve istifa etmiştir. 1876 yılında altı yüz kuruş ücret ile Siverek Kazası Ağnam Kol Muharrerliği'nde bulunmuş ve Hicri 6 Receb 1294 (Miladi 17 Temmuz 1877) yılından Hicri 9 Rebiü'l-ahir 1295 (Miladi 12 Nisan 1878) yılına kadar üç kuruş maaşla Ergani Sancağı Muvakkaat Aşar baş kitabesinde görev almış ve istifa etmiştir.

Hicri 11 Cemaziye'l-evvel 1295 (Miladi 13 Mayıs 1878) yılından Hicri 22 Receb 1296 (Miladi 12 Temmuz 1879) yılına kadar yüz kırk kuruş maaşla Karabegan Nahiyesi kitabesinde görev alıp daha sonra dört yüz kuruş maaşla Palu Kazası Aşar Baş Kitabetine tayin olmuştur. Hicri 1297 de (Miladi 1880 Mart ayının ilk gününde) dört yüz elli kuruş maaşla daimi baş kitabetine terfi olmuştur. Hicri 1303 (Miladi 1885) yılında ise azil edilmiştir. Hicri 24 Rebiü'l-ahir 1301 (Miladi 22 Şubat 1884) yılından Hicri 20 Şevval 1301 (Miladi 13 Ağustos 1884) yılına kadar Mamuretü'l-aziz Vilayeti aşar ikinci kitabesinde üç yüz elli kuruş maaşla görev almıştır. Aynı yıl içerisinde beş yüz kuruş maaşla aşar baş kitabetine nakil olmuştur. Hicri 11 Cemaziye'l-ahir 1302 (Miladi 28 Mart 1885) yılında istifa ederek aynı sene içerisinde yüz elli kuruş maaşla Palu kazası Reji İdaresi'ne memur olarak tayin edilmiştir. Hicri 12 Muharrem (Miladi 21 Ekim 1885) yılında iki yüz kuruş maaşla Reji anbar, Hicri 27 Rebiü'l-evvel 1303 (Miladi 3 Ocak 1886) yılında yine aynı miktarla Muhabire memuriyetine tayin olmuştur. Hicri 15 Safer 1304 (Miladi 13 Kasım 1885) yılında ise memuriyetinin lağvı sonucu istifa etmiştir. Hicri 29 Cemaziye'l-ahir 1305 (Miladi 13 Mart 1888) tarihinde üç yüz kuruş maaşla Muhabire memurluğuna ve Muhafaza memurluğuna tayin olmuştur. Hicri 11 Şaban 1306 (Miladi 12 Nisan 1889) yılında memuriyetinin lağvı sonucu istifa etmiş, Hicri 11 Şevval 1306 (Miladi 10 Haziran sene 1889) tarihinde bin üç yüz kuruş maaşla Şeri Mahkeme kitabesinde görev yapmıştır. Bir gün sonra üç yüz kuruş Bidayet Mahkemesi hâkim muavinliği görevini yapmıştır. Bu görevi esnasında iki bin elli kuruş maaşla Şeri Mahkeme Mukavelat Muharrerliğinde ve seksen kuruş maaşla başkâtiplik vekâletinde bulunmuştur. Asıl memurluğu Müstanklık olup Hicri 1310 (Miladi 1892) yılında dört yüz kuruş maaşla Şeri

⁴ BOA. DH. SAİD,129-161

Mahkeme baş kitabetine terfi etmiştir. Hicri 16 Safer 1318 (Miladi 15 Haziran 1900) yılında idareten azil olunmuş ve Hicri 23 Rebiü'l-evvel 1319 (Miladi 10 Temmuz 1901) yılında Palu Kazası Mal Müdürlüğü refakatine tayin olunmuştur.

2.5 Mahmud Nedim Efendi⁵

Mahmud Nedim Efendi, Mehmed Hilmi Efendi'nin oğludur. Hicri 1291 (Miladi 1879) 1880 yılında Palu kasabasında doğmuştur. Palu'da rüştiye ve Mamuretü'l-aziz Vilayetinde askeri mektepte eğitim görmüş ve diploma almıştır. Arapça, Kürtçe, Farsça ve Fransızcaya bilmektedir. Türkçe okuyup yazmaktadır.

Hicri 1312 (Miladi 1894) yılında stajyer olarak Der-Saadet'te İstinaf Mahkemesi hukuk bölümünde görev almaya başlamıştır. H. 1314 (1896) yılında iki yüz yirmi beş kuruş maaşla Antep Kazası Bidayet Mahkemesinde görevine devam etmiştir. 28 Şevval 1315 (22 Mart 1898) yılında İskenderun, Hicri 9 Şevval 1316 (Miladi 20 Şubat 1899) da aynı maaşla Beylan, Hicri 29 Muharrem 1317 (Miladi 9 Haziran 1899) yılında ise aynı maaşla Kilis bidayet mahkemesinde hâkim muavinliği yapmıştır. Hicri 18 Rebiü'l-evvel 1318 (Miladi 16 Temmuz 1900) yılında Beylan hâkim yardımcılığından istifa etmiştir. Hicri 25 Cemaziye'l-ahir 1318 (Miladi 20 Ekim 1900) yılında beş yüz kuruş maaşla Bingazi Sancağı bidayet mahkemesi hâkimliğine tayin olmuştur.

2.6 Mehmed Ali Efendi⁶

Mehmed Ali Efendi, Mültezim İbrahim Celil Ağa'nın oğludur. Hicri 3 Zilhicce 1285 (Miladi 17 Mart 1869) yılında Palu kasabasında doğmuştur. Sıbyan mektebinde eğitim görüp hesap, sülüs ve rika derslerini almıştır. Türkçe okuyup yazmaktadır. Hicri 1305 (Miladi 1888) yılında Şubat ayının son gününde yirmi yaşında iken Palu kazasında vergi dairesinde stajyer olarak göreve başlamıştır. Hicri 2 Rebiü'l-evvel 1314 (Miladi 11 Ağustos 1896) yılında elli kuruş maaşla vergi kitabeti refakatine tayin olmuştur.

3.7 Mehmed Ali Efendi⁷

Mehmed Ali Efendi, İbrahim Halil Ağa'nın oğludur. H. 1285 (1869-1870) yılında Palu kasabasında doğmuştur.

Palu'da medresede eğitim görmüştür. Hicri 4 Rebiü'l-evvel 1314 (Miladi 13 Ağustos 1896) yılında iki yüz elli kuruş maaşla Palu Kazası vergi kitabetine tayin olmuştur. Hicri 27 Zilkade 1327 (Miladi 10 Aralık 1909) yılında memuriyet lağv olunduğu için açıkta kalmıştır. Hicri 3 Muharrem 1328 (Miladi 15 Ocak 1910) Diyarbakır merkez evrak ve kayıt refakatine tayin olmuş. Hicri

⁵ BOA. DH. SAİD,95-465

⁶ BOA. DH. SAİD,78-377

⁷ BOA. DH. SAİD,177-437

18 Rebiü'l-ahir 1328 (Miladi 29 Nisan 1920) yılında iki yüz elli kuruş maaşla Palu Kazası Ziraat Bankası sandık memurluğuna tayin olmuştur.

2.8 Mehmed Raif Efendi⁸

Mehmed Raif Efendi, Hafız Şerif Efendi'nin oğludur. Namı Hoca-zâde'dir. Hicri 1278 (Miladi 1861-1862) yılında Palu kazasında doğmuştur. Babasından biraz eğitim almıştır, Türkçe okuyup yazmakta, Arapça ve Farsça bilmektedir.

Bir süreliğine Palu kazası mal ve Diyarbakır Vilayeti vergi kalemlerinde stajyer olarak çalışmış, Hicri 26 Haziran 1295 (Miladi 26 Haziran 1878) yılında Ergani Sancağı vukuat kitabetine tayin olmuştur. Ancak babasının vefatı sebebiyle görevine devam etmemiş ve memleketine dönerek Palu kazasında mal kaleminde çalışmıştır. Hicri 24 Şaban 1296 (Miladi 14 Temmuz 1879) yılında mal müdürü muavinliğinde bulunmak şartıyla ve yüz yirmi beş kuruş maaşla Karabegan Nahiyesi kitabetine tayin olmuştur. Hicri 25 Ramazan 1296 (Miladi 12 Eylül 1879) yılında maaşı on iki kuruş düşürülmüştür. Hicri 28 Ramazan 1299 (Miladi 24 Ağustos 1881) yılında istifa etmiştir. Hicri 2 Safer 1300 (Miladi 13 Aralık 1882) tarihinde dört yüz elli kuruş maaşla Palu Kazası aşar kitabetine tayin olmuştur. Hicri 29 Ramazan 1302 (Miladi 12 Temmuz 1885) yılında kurumun lağvedilmesiyle görevinden ayrılmıştır. Hicri 25 Cemaziye'l-ahir 1306 (Miladi 26 Şubat 1889) yılında iki yüz yirmi beş kuruş maaşla bidayet mahkemesi azalığına tayin olmuştur. Hicri 17 Ramazan 1308 (Miladi 26 Nisan 1891) yılında görevinden ayrılmıştır. Hicri 18 Zilkade 1309 (Miladi 14 Haziran 1892) yılında gönüllü olarak bidayet mahkemesi azalığı yapmıştır. Hicri 22 Rebiü'l-evvel 1310 (Miladi 24 Ekim 1892) yılında üç yüz elli kuruş maaşla tapu kitabetine tayin olmuş bu görevi esnasında üç yüz kuruş maaşla mal müdürlüğü vekâletinde görev almıştır. Hicri 3 Zilhicce 1316 (Miladi 14 Nisan 1899) tarihinde iki yüz kuruş maaşla bidayet mahkemesi azalığına dönmüştür. Hicri 4 Receb 1318 (Miladi 28 Ekim 1900) tarihinde görevinde istifa ederek ayrılmıştır. Hicri 8 Zilkade 1321 (Miladi 25 Şubat 1904) tarihinde beş yüz kırk kuruş maaşla Palu Kazası Mal Müdürlüğüne tayin olmuştur. Hicri 8 Zilhicce 1327 (Miladi 21 Aralık 1909) yılında kurallara uymadığı için işten çıkarılmış ancak Tensikat Komisyonu işten çıkarılmasına mani bir durumu olmadığı için, tekrar istihdam edilmesini uygun görmüştür.

2.9 Mehmed Şerif Efendi⁹

Mehmed Şerif Efendi, Tüccar Osman Efendi'nin oğludur. Kartane-zâde lakabı ile tanınmaktadır. Hicri 1288 (Miladi 1871-1872) yılında Diyarbakır Vilayeti Palu kasabasında doğmuştur. İptida-i ve rüştiye mekteplerinde eğitim almıştır. Rüştiye'nin son sınıfında iken babasının vefatı üzerine okulu terk etmiştir. Türkçe okuyup yazmaktadır. Arapça ve Ermenice konuşmaktadır.

⁸ BOA. DH. SAİD,165-101

⁹ BOA. DH. SAİD,153-65

Hicri 5 Cemaziye'l-evvel 1313 (Miladi 24 Ekim 1895) tarihinden Hicri 8 Recep 1313 (Miladi 25 Aralık 1895) tarihine kadar Der Saadet'de üç yüz kuruş maaşla geçici olarak on dört numara polis neferliğinde bulunmuş ancak istifa edip ayrılmıştır. Hicri 27 Rebiü'l-evvel 1317 (Miladi 5 Ağustos 1899) yılında iki yüz kuruş maaşla Kastamonu Vilayetinde polis neferliğine tayin olmuş, üçüncü ve ikinci sınıf polis komiserliğine ve baş komiserliğe terfi edilmiştir. Ereğli kazasında vazifede iken, bir öldürme vakasından dolayı tutuklanmış ve kaydı silinmiştir. Bolu Sancağında cereyan eden mahkeme neticesinde hadise aydınlanmıştır. Nuri isminde birinin Jandarma Ahmet'i öldürmek için gittiği sırada, Nuri Bey'in öldürülmesine engel olmak isteyince, Nuri ismindeki şahıs bıçak ile Mehmed Şerif Efendi'yi de öldürmeye kast etmiştir. Nuri silahına sarıldığı sırada Mehmed Şerif Efendi rovalver silahı ile Nuri Bey'i öldürmüştür. Mehmed Şerif Efendi'nin haklı olduğu ve doktor raporundan yaralandığı sabit olduğundan ceza kanunun 189. maddesinden dolayı serbest bırakılmıştır. Hicri 28 Zilkade 1325 (Miladi 2 Ocak 1908) yılında beş yüz kuruş maaşla Der Saadet'de üçüncü sınıf polis komiserliğine terfi tayin kılınmıştır. Hicri 15 Safer 1326 (Miladi 19 Mart 1908) tarihinde altı yüz kuruş maaşla geçici olarak ikinci sınıf komiserliğe terfi edilmiştir. Hicri 15 Rebiü'l-evvel 1316 (Miladi 3 Ağustos 1898) yılında tahlisiye madalyası, Hicri 19 Şevval 1317 (Miladi 20 Şubat 1900) tarihinde dördüncü rütbeden Mecidi Nişanı, Hicri 20 Şaban 1320 (Miladi 22 Kasım 1902) tarihinde Osmani Nişanı ve Hicri 3 Ramazan 1321 (Miladi 23 Kasım 1903) tarihinde ise Hicaz Demiryolu Madalyası almıştır.

2.10 Süleyman Asaf Efendi¹⁰

Süleyman Asaf Efendi, Palu kazası sakinlerinden Hafız Mehmed Efendi'nin oğludur. Hicri 1273 (Miladi 1856-1857) yılında Palu kazasında doğmuştur. Sıbyan ve rüştiye mekteplerinde eğitim görmüş ve diploma almıştır. Türkçe okur-yazar. Arapça ve Farsçadan anlamaktadır.

Hicri 21 Cemaziye'l-ahir 1294 (Miladi 3 Temmuz 1877) yılında yirmi bir yaşında olduğu halde Palu Kazası mal ve tahrirat kaleminde ve son olarak aşar kaleminde, Deyun-u Umumiye ve Bidayet Mahkemesi kalemlerinde altı sene stajyer olarak görev yapmış. Hicri 9 Ramazan 1300 (Miladi 14 Temmuz 1883) tarihinde yüz altmış kuruş maaşla Palu Kazası Bidayet Mahkemesinde icra mübaşirliğine ve Hicri 18 Rebiü'l-evvel 1312 (Miladi 19 Eylül 1894) yılında üç yüz kuruş maaşla Mamuretü'l-aziz Deyun-u Umumiye Müdüriyetine bağlı Palu Kazası Deyun-u Umumiye Müdüriyetine tayin olmuştur. Süleyman Asaf Efendi'nin kayıt ve yaptığı işlerde eksiklik ve yolsuzlukların meydana gelmesi, ahali ve devlet ile kaynaşma sorunları, idare işlerinin devamına engel ve sebep olması, kendi başına işlerle meşgul olması sebebiyle Hicri 19 Cemaziye'l-ahir 1318 (Miladi 13 Ekim 1900) yılında maaşı düşürülerek, iki yüz elli kuruş maaşla Mamuretü'l-aziz Deyun-u Umumiye memurluğuna nakil edilmiştir.

¹⁰ BOA. DH. SAİD,135-407

2.11 Vakkas Efendi¹¹

Vakkas Efendi, Osman Ağa'nın oğludur. H. 1304 (1886-1887) yılında Palu kasabasında doğmuştur. Palu kazasında ibtidaiye ve rüştiye mekteplerinde okumuştur. Türkçe okuyup yazmaktadır.

Bir sene Palu kazası bidayet mahkemesi ve Kırde mal kalemlerinde stajyer olarak görev yaptıktan sonra Hicri 22 Rebiü'l-ahir 1326 (Miladi 24 Mayıs 1908) yılında yüz kuruş maaşla Palu Kazası tahsilât kitabetine tayin olmuştur. Hicri 12 Cemaziye'l-evvel 1326 (Miladi 12 Haziran 1908) yılında memurluğun lağvı sonucu görevinden ayrılmıştır. Son olarak iki yüz kuruş maaşla tahsilât kitabetine tayin olunmuştur.

2.12 Yusuf Behçet Efendi¹²

Yusuf Behçet Efendi, Kebanlı-zâde namı olan Hasan Efendi'nin oğludur. H. 1288 (1871-1872) yılında Palu kazasında doğmuştur. Palu'da iptidaiye ve medresede bir müddet okumuş ise diploma alamamıştır. Türkçe okur-yazardır.

Hicri 1302 (Miladi 1885-1886) yılında stajyer olarak Palu kazası Bidayet Mahkemesi kalemine dâhil olmuştur. Bidayet mahkemesindeki kâtibinin askere alınmasından dolayı Hicri 10 Rebiü'l-evvel 1305 (Miladi 26 Kasım 1887) tarihinde iki yüz yirmi beş kuruş maaşla bidayet mahkemesi kâtipliğine tayin olmuştur. Hicri 16 Şevval 1305 (Miladi 26 Haziran 1888) yılında selefinin geri dönmesiyle açığa çıkarılmıştır. Hicri 15 Safer 1305 (Miladi 2 Kasım 1887) yılında yüz yirmi beş kuruş maaşla Şeri Mahkemeye memur olarak tayin olmuştur. Hicri 9 Receb 1312 (Miladi 6 Ocak 1895) yılında iki yüz yirmi beş kuruş maaşla bidayet mahkemesine, Hicri 27 Rebiü'l-evvel 1316 (Miladi 15 Ağustos 1898) yılında ise bidayet mahkemesi hâkim yardımcılığına terfi edilmiştir.

Sonuç

Osmanlı Dönemi biyografi çalışmaları açısından, *Sicill-i Ahvâl Defterleri* büyük bir önem arz etmektedir. XIX. yüzyılda oluşturulmaya başlayan bu defterlerde, memurların, doğum tarihleri, eğitim bilgileri, baba adı, göreve başlama yeri ve yaşları, tayin, terfi, istifa, azil ve madalya gibi durumları yer almaktadır. *Sicill-i Ahvâl Defterlerine* kayıtlı 92.137 memur içerisinde Palu doğumlu olan on iki memur tespit edilmiştir.

Sicill-i Ahval defterlerine kayıtlı Palulu memurların hepsi Müslüman olup, gayr-i Müslim memur bulunmamaktadır. Palu doğumlu memurlar içerisinde en ilk doğumlu memur Hicri 1269 (Miladi 1852-1853) doğumlu olan Ahmet Rıfat Efendi'dir. En geç doğumlu memur ise Hicri 1303 (Miladi 1885-1886) doğumlu olan Vakkas Efendi'dir. Sadece iki memurun doğum tarihi gün, ay ve yıl olarak

¹¹ BOA. DH. SAİD,156-171

¹² BOA. DH. SAİD,127-349

verilmiştir. Memurların ölüm tarihlerine ait herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu memurların kayıtlarından bazıları ekte verilmiştir.

Palulu memurların büyük bir çoğunluğu eğitilmiş olup, sıbyan rüştiye, medrese gibi okullarda eğitim görmüşlerdir. Bunun yanı sıra özel ders alan ve babasından ders alan memurlar da mevcuttur. Memurlardan sekiz tanesi bugünkü ilkokul ile denk olan sıbyan ve iptidaiye okullarında eğitim görmüştür. Beş memurun ortaokul seviyesinde olan rüştiyelerde eğitim gördüğü, iki memurun ise medrese eğitim gördüğü tespit edilmiştir. Ayrıca bir memur askeri mektepte, bir memurun özel ders aldığı ve bir memurun da babasından ders aldığı görülmüştür. Memurların büyük bir çoğunluğu Türkçe okur-yazar olup, bölgede yaygın olarak kullanılan Kürtçe, Zazaca ve Ermeniceyi kullandıkları, bununla birlikte Arapça ve Farsçayı kullandıkları görülmektedir. Memurların dil bilip bilmedikleri hususu tefekkür (anlamak), tekellüm (konuşmak), aşina (bilmek, tanımak), kitabet (yazmak) gibi kelimelerde tespit edilmekteydi. Memurlar içerisinde Mahmud Nedim Efendi beş dil bildiği dikkat çekmekte olup, bir memurun eğitim ve dil bilgisi ile ilgili bilgi tercüme-i halinde verilmemiştir.

Memurların tercüme-i hallerinde memurlara ait bazı lakaplar görülmektedir. Toplamda beş memurun ailesine ait lakaplar mevcuttur. Bu lakaplar sonunda "zâde" ekinin kullanıldığı görülmektedir. Memurların isimlerinde tercüme-i hallerinde "Efendi" ismi kullanılmıştır. "Efendi" o dönemde eğitim görmüş kişiler için kullanılan bir tabirdir. Memurların baba meslekleri konusunda ise tamamının değil sadece altı memurun baba mesleği tespit edilmiştir. Ancak bütün memurların baba isimleri mevcuttur. Memurlardan altısı görevine stajyer olarak başlarken, altı memurun da tayin ile görevlendirildiği tercüme-i hallerinden anlaşılmıştır. Memurlardan yedisi maliye alanında, ikisi adliye, ikisi idari ve biri de polis olarak görev başlamıştır. Memurların maaşları kuruluş olarak ödenmiştir. Maaşlarında belli aralıklarla zam ve kesintiler yaşanmıştır. Maaş kesintileri "tenzil", maaş artışları "iblağ" tabiri ile belirtilmiştir. Memurlar görevlerindeki başarılarından dolayı ödüllendirilmişlerdir. Bu ödüller arasında, devlet tarafından, memurların üstün başarılarından dolayı nişan, madalya (beratlarıyla birlikte verilmiş) ve maaş artışıyla taltif edilmişlerdir. Madalya ve nişanlardan özellikle Mecidiye ve Osmanî'nin vb. değişik dereceleri, memurun devlet hizmetindeki başarılarına göre verilmiştir. Memurlar içerisinde madalya ve nişan alan tek memur Mehmed Şerif Efendi'dir. Mehmed Şerif Efendi, dördüncü rütbeden mecidi nişanı, dördüncü rütbeden nişan-ı Osmani ve Hamidiye Hicaz Demiryolu madalyası almıştır.

Bir memurun azli, kısa veya uzun süreli görevden el çektilmesi tercüme-i hallerde görülen durumlardandır. Bir memurun görevden el çektilmesi için, başta zimmet ve rüşvet sonrada, tayin edildiği görev yerine geç gitmesi veya hiç gitmemesi ve yöre ahaliyle uyum sağlayamaması gibi sebeplerden kaynaklanmıştır. Memurlara verilecek ağır cezalara sebep olarak, hakkında şikâyet

neticesinde soruşturma yapıp mahkeme olması ve bunun neticesinde suçlu görülmesi gibi durumlardır. Bu cezalar suçunun derecesine göre kısa süreli görevinden el çektirilmesi, rütbe düşürülmesi, sürgün veya görevinden geçici süre ilişkisinin kesilmesi şeklindedir. Örneğin İbrahim Edhem Efendi, memurluk sabıkasının pulsuz ve mühürsüz olması nedeniyle işten el çektirilmiştir. Süleyman Asaf Efendi'nin görevini ihmal etmesi nedeniyle maaşı düşürülmüştür. Mehmed Şerif Efendi ise öldürme olayı sebebiyle işten çıkarılmış ve süre cezaevinde kalmıştır. Memurların ayrıca görevlerinden istifa ettikleri ve belirli bir dönem açıkta kaldıkları görülmektedir. İstifaların en önemli sebepleri arasında bulunduğu bölgeden hoşnut olmaması, maaşlarının tam zamanında ödenmemesi veya eksik ödenmesi ve bulunduğu memurluğunun kaldırılması gibi sebepler sayılabilir. Örneğin İbrahim Rıfkı Efendi ve Mehmed Ali Efendi'nin görev yaptığı kurumlar lağvedilince açıkta kalmışlardır.

Palu doğumlu olan memurlar, genel olarak bulundukları sancak veya kazada görev yapmıştır. Ancak bölgenin dışında çalışan memurlar da bulunmaktadır. Bazı memurlar birden fazla görev ile görevlendirilmiş ve bunlar tercüme-i hallerinde belirtilmiştir.

Sonuç olarak denilebilir ki, sicill-i ahval defterlerinden memurların biyografik bilgilerinin yanı sıra bölgede yaşanan idari değişiklikler, sosyal hadiseler, eğitim yapısı, ve dönemin mali yapısı hakkında da bilgilere de ulaşabilir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dâhiliye Nezareti Sicill-i Ahval İdaresi Defterleri (BOA. DH. SAİD)

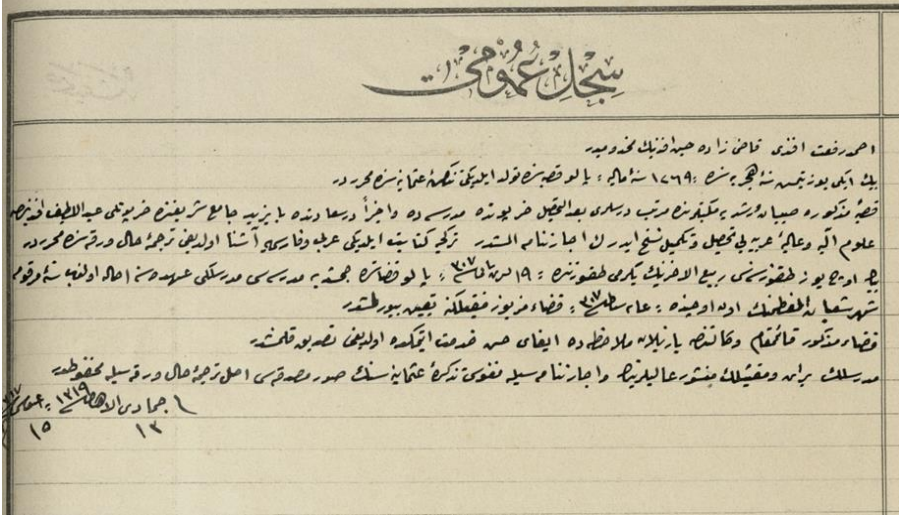
- BOA. DH. SAİD:96-341
- BOA. DH. SAİD:107-377
- BOA. DH. SAİD:64-137
- BOA. DH. SAİD:129-161
- BOA. DH. SAİD:95-465
- BOA. DH. SAİD:78-377
- BOA. DH. SAİD:177-437
- BOA. DH. SAİD:165-101
- BOA. DH. SAİD:153-65
- BOA. DH. SAİD:135-407
- BOA. DH. SAİD:156-171
- BOA. DH. SAİD:127-349

2. Tetkik Eserler

- AKSIN, Ahmet, (1999), *19. Yüzyılda Harput*, Ceren Ofset ve Matbaacılık, Elazığ
- BAKICI, Yusuf, (2012), *Kültür ve Medeniyet Şehri Palu*, Güntek Matbaacılık, Elazığ
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, (2010), İstanbul Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
- ÇAKAR, Enver, (2018), “ Hurufat Defterlerine Göre 18. Yüzyılda Palu “ Vakıflar Dergisi, Haziran 2018, Sayı: 49, s.21-41.
- DAŞÇIOĞLU, Kemal, (2006), " Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Buldanlı Memurlar" *Buldan Sempozyumu*, s.561-570, Denizli
- GAZEL, Mehmet Ali, (2007), " Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Görev Yapan Anamurlu Memurlar", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.32,s.203-213, Erzurum
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, (1988), "Sicill-i Ahvâl Defterlerini Tamamlayan Arşiv Kayıtları", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, s.12,s.141-157
- MUTLUAY, Enes ,(2018) ,"Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Harputlu Devlet Adamları", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- SARIYILDIZ, Gülden, (2004), *Sicill-i Ahvâl Komisyonun Kuruluşu ve İşlevi(1879-1909)*, Der Yayınları, İstanbul
- SARIYILDIZ, Gülden ,(2009) ,"Sicill-i Ahvâl Defterleri" , *TDVİA*, c.37, İstanbul, s.134-136
- SUNAY, Serap, (2007) ,"II. Abdülhamid Döneminde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme(Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre 1879-1909" , Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Afyon
- UĞURLU, Ümmühan (2013), *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Tokatlı Devlet Memurları*, Özdilek Basın Yayınları, Tokat
- ÜNAL, Mehmet Ali (1992), "XVI. Yüzyılda Palu Hükümeti" , *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.7,s.241-265
- YADİ, Ahmet-YILMAZ Harun,(2013), "Tercüme-i Hal Varakası ve Sicill-i Ahvâl Kayıtları ile Yapılmış Çalışmalar" , *Gelecek Sempozyumu Tartışıyor Sempozyumu Bildirileri*, s.431-444,Isparta
- YAPICI, Süleyman, (2004), *Palu(Tarih-Kültür-İdari ve Sosyal Yapı)*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Elazığ
- YAPICI, Süleyman, (2016), *Palu 1841, Nüfus ve Toplum Yapısı*, Elazığ
- YILMAZÇELİK, İbrahim, (1995), *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır(1790-1840)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

EKLER

EK I BOA. DH. SAİD,96-341

Ahmet Rıfat Efendi, Kadızaade Hüseyin Efendi'nin mahdumudur.

Bin iki yüz yetmiş sene-i hicriyesinde 1269 sene-i maliye Palu kasabasında tevellüd eylediği tezkire-i Osmaniyesinde muharrerdir.

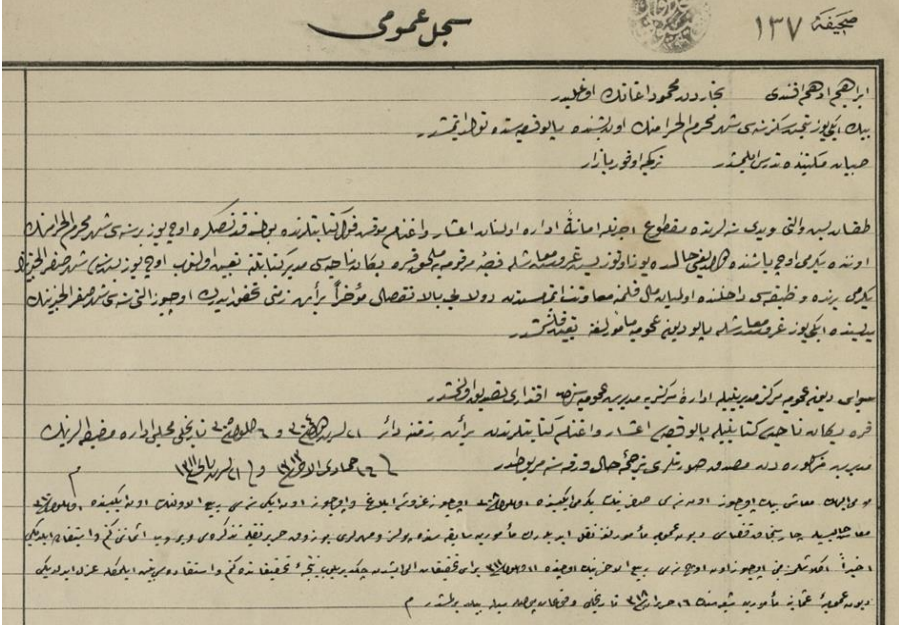
Kasaba-i mezkûre sıbyan ve rüşdiye mekteblerinde müretteb dersleri bade't-tahsil Harput'da medresede ve ahiren Dersaadet'de Beyazıd Cami şerifinde Harputlu Abdullatif Efendi'nin ulûm-u âliye ve ilmiye-i Arabiyeyi tahsil ve tekml-i nesh iderek icazetnâme almışdır. Türkçe kitabet eylediği, Arabi ve Farisi'ye aşına olduğu tercüme-i hal varakasında muharrerdir.

Bin üç yüz dokuz senesi rebîü'l-ahirinin yirmi dokuzunda 19 Teşrin-i Sani sene 1307 Palu Kazasında Cemşidiye Medresesi müderrresliği uhdesine ihale olunub sene-i merkûme şehr-i şabanü'l-muazzamanın on üçünde gayet-i şubat sene 1307 kaza-i mezbûr Müftülüğüne ta'yin buyurulmuşdur.

Kaza-i mezkûr kaimmakam vekâletinden yazılan mülâhazada ifa-yı hüsn-i hizmet itmekte olduğu tasdik kılınmışdır.

Müderrislik berat ve müftülük menşur-u alilerinin ve icazet-nâmesiyle nüfus tezkire-i osmaniyesinin suver-i musaddakası asıl tercüme-i hal varakasıyla mahfûzdur. 13 Cemaziye'l- ahire sene 1319, 15 Ağustos sene 1317

EK II BOA. DH. SAİD,64-137

İbrahim Edhem Efendi, tüccardan Mahmud Ağa'nın oğludur.

Bin iki yüz yetmiş sekiz senesi şehir-i muharrem'ül-haramının on beşinde Palu kasabasında tevellüd etmiştir.

Sıbyan mektebinde tedris eylemiştir. Türkçe okur-yazar.

Doksan beş ve altı ve yedi senelerinde maktua ücretle emaneten idare olunan aşar ve ağnam muvakkat kul kitabetlerinde bulunduktan sonra üç yüz bir senesi şehri muharremü'l- haramının onunda yirmi üç yaşında olduğu halde yüz otuz beş guruş maaşla kasaba-i merkumeye mülhak Karabegân Nahiyesi müdir kitabetine ta'yin olunub üç yüz beş senesi şehir-i saferü'l-hayrının yirmi birinde vazifesi dahilinde olmayan mal kalemine mu'avenet etmemesinden dolayı bi'l-infisal muahharen beraet-i zimmeti tahakkuk ederek üç yüz altı senesi şehir-i saferü'l-hayrının yedisinde iki yüz maaşla Palu Duyun-ı Umûmiye me'murluğuna ta'yin kılınmıştır.

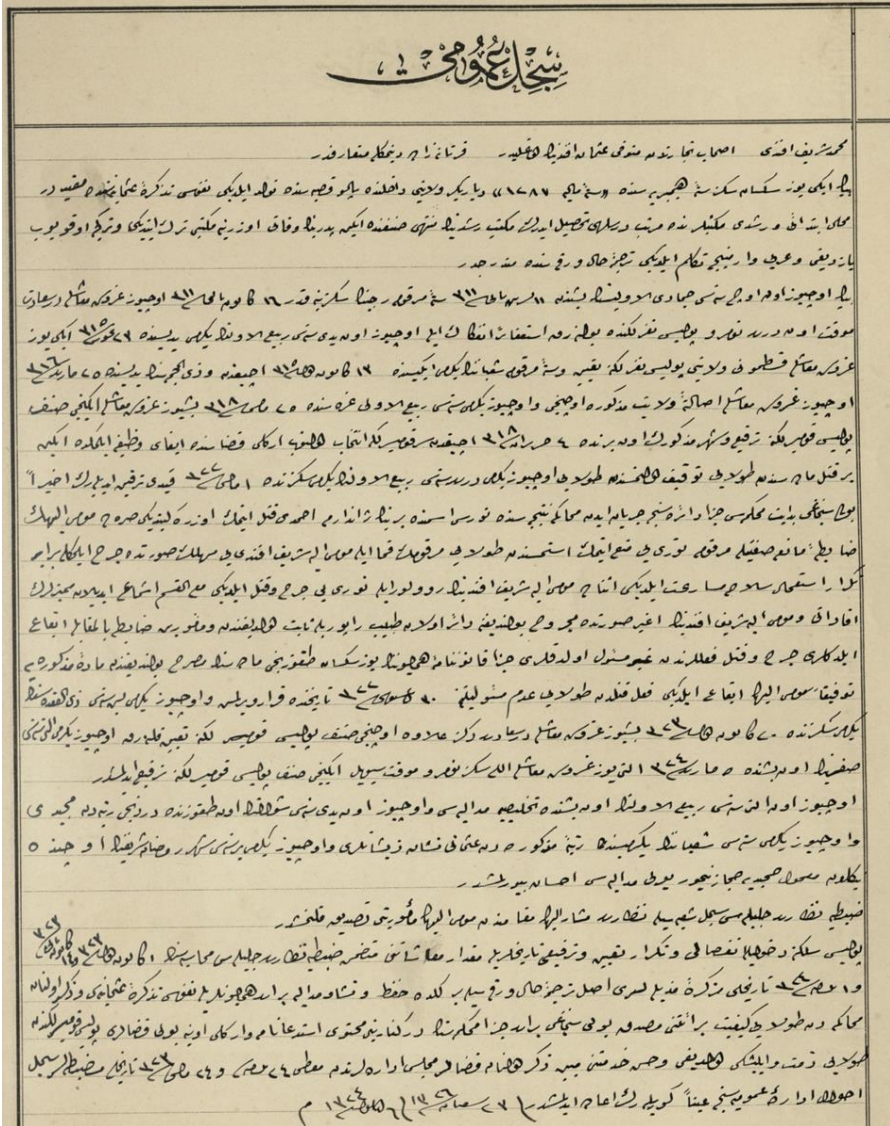
Sivas Duyun-ı Umûmiye merkez müdiriyetiyle idare-i merkeziye müdiriyet umûmiyesinden iktidarı tasdik olunmuştur.

Karabegân Nahiyesi kitabetiyle Palu kasabası aşar ve ağnam kitabetlerinden beraet-i zimmetine dair 21 Teşrin-i Evvel sene 1304 ve 2 Eylül sene 1305 tarihli meclisli idare mazbatalarının müdiriyet-i mezkûreden musaddak suretleri tercüme-i hal varakasına merbutdur. 14 Cemaziye'l Ahir sene 1313 ve fi 21 Teşrin-i Sani sene 1311

Muma-ileyhin maaşı bin üç yüz on senesi saferinin yirmi ikisinde 1 Eylül sene 1308 üç yüz guruşa iblağ ve üç yüz on iki senesi rebiül evvelinin on ikisinde 1 Eylül sene 1310 maaşı halisiyle Çarsancak Kazası Duyun-ı Umûmiye me'murluğuna nakl

edilerek me'muriyet-i sabıkasında pulsuz ve mühürleri bozuk harir nakliye tezkiresi virüb esmanını ketm ve istifade eylediği ahiren anlaşılmasına mebni üç yüz on üç senesi rebiü'l-ahirinin üçünde 11 Eylül sene 1311 bir ay tahkikat eli işinden çektürülüb netice-i tahkikatda ketm ve istifadesi tebeyyün eylemekle azl edildiği Duyun-ı Umûmiye-i Osmaniye me'muriyet-i sabıkasının 16 Haziran sene 1318 tarihli vukuat pusulasıyla bildirilmiştir.

EK III BOA. DH. SAİD,153-65

Mehmed Şerif Efendi, aṣhab-ı ticaretden müteveffa Osman Efendi'nin oğludur. Kartanezâde demekle mütearifdir.

Bin iki yüz seksen sekiz sene-i hicriyesinde sene-i maliye 1287 Diyarbekir Vilayeti dahilinde Palu kasabasında tevellüd eylediği nüfus tezkire-i osmaniyesinde mukayyedir.

Mahalli ibtida-i ve rüşdi mekteblerinde müretteb dersleri tahsil iderek mekteb-i rüşdiyenin müntehi sınıfında iken pederinin vefatı üzerine mekteb-i terk eylediği ve Türkçe okuyub yazdığı ve Arabi ve Ermenice tekellüm eylediği tercüme-i hal varakasında münderiçdir.

Bin üç yüz on üç senesi cemaziye'l evvelisinin beşinden 11 Teşrin-i Sani sene 1311 sene-i merkûme recebinin sekizine kadar 16 Kanun-i Sani sene 1311 üç yüz gurus maaşla Dersaadet muvakkat on dört numara polis neferliğinde bulunarak istifaren infikak ile üç yüz on yedi senesi rebiül evvelinin yirmi yedisinde 27 Temmuz sene 1315 iki yüz gurus maaşla Kastamonu vilayeti polis neferliğine ta'yin ve sene-i merkûme şabanının yirmi ikisinde 13 Kanun-i Evvel sene 1315 açıkdan ve zilhiccesinin yedisinde 25 Mart sene 1316 üç yüz gurus maaşla asaleten vilayet-i mezkûre üçüncü ve üç yüz yirmi senesi rebiül evveli guresinde 25 Mayıs sene 1318 beş yüz gurus maaşla ikinci sınıf polis komiserliğine terfi ve şehri mezkûrun on birinde 4 Haziran sene 1318 açıkdan ser komiserliğe intihab olunub Ereğli kazasında ifa-yı vazife eylemekde iken bir katl maddesinden dolayı tevkif olunmasından dolayı üç yüz yirmi dört senesi rebiül evvelinin yirmi sekizinde 1 Mayıs sene 1322kaydı terkin edilerek ahiren Bolu sancağı bidayet mahkemesi ceza dairesinde cereyan iden mahkeme neticesinde Nuri isminde birinin jandarma Ahmed'i katl etmek üzere gitdiği sırada muma-ileyhin zabita-i mani sıfatıyla merhum Nuri Bey'i men itmek istemesinden dolayı merkûmun kama ile muma ileyh Şerif Efendi'yi muhlik suretde cerh eylemekle beraber tekrar istimal-i silaha müsaaret eylediği esnada muma ileyh Şerid Efendi'nin roalver ile Nuri Beyi cerh ve katl eylediği mael-kasem istima edilen mümeyyizlerin ifadâtı ve muma-ileyh Şerif Efendi'nin ağır suretde -mecruh bulunduğuna dair olan tabib raporu ile sabit olduğundan ve me'muriyet-i zabita bi'l- mukabele ibka edildikleri cerh ve katl fiillerinden gayr-i mesul oldukları Ceza kanun-name-i hümayunu yüz seksen dokuzuncu maddesinin musarrah bulunduğundan madde-i mezkûreye tevfiân muma ileyh'in ibka eylediği fi'l katlinden dolayı adem-i mesuliyetine 30 Ağustos sene 1322 tarihinde karar verilmiş ve üç yüz yirmi beş senesi zilkadesinin yirmi sekizinde 20 Kanun-i Evvel sene 1323 beş yüz gurus maaşla Dersaadet diğer ilave-i üçüncü sınıf polis komiserliğine ta'yin kılınarak üç yüz yirmi altı senesi saferinin on beşinde 5 Mart sene 1324 altı yüz gurus maaşla elli sekiz numero muvakkat sivil polis ikinci sınıf polis komiserliğine terfi edilmiştir.

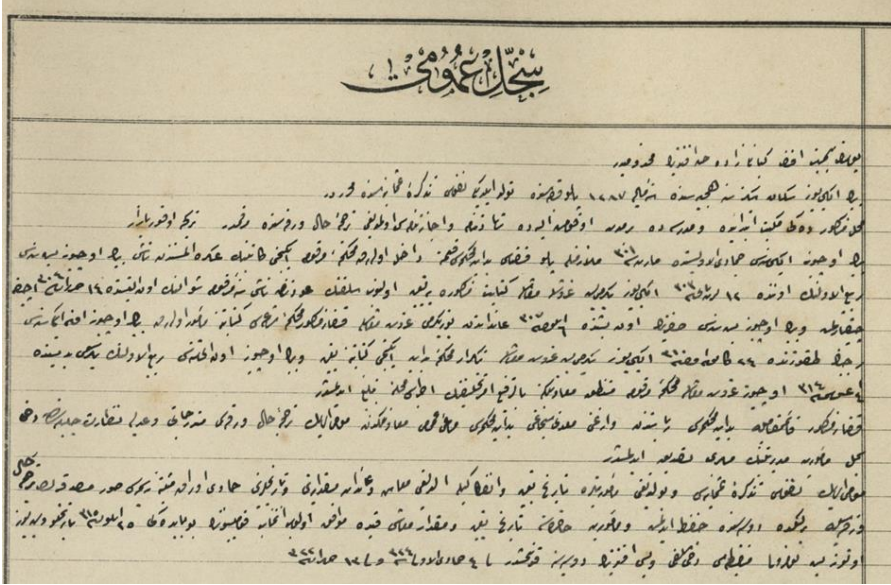
Üç yüz on altı senesi rebiül evvelinin on beşinde tahlisiye madalyası ve üç yüz on yedi senesi şevvalinin on dokuzunda dördüncü rütbeden mecidi ve üç yüz yirmi senesi şabanının yirmisinde rütbe-i mezkûreden osmani nişanı zişanları ve üç yüz yirmi bir senesi şehri ramazan-ı şerifinin üçünde tekellüm ma'mul Hamidiye Hicaz temür yolu madalyası ihsan buyurulmuştur.

Zabtiye nezareti celilesi sicil şubesiyle nezaret-i müşarûn-ileyhin makamının muma ileyh'in me'muriyeti tasdik kılınmıştır.

Polis silkine duhuluyla infisalive tekrar ta'yin ve terfi'i tarihleri ile mikdar-ı maaşatını muntazammın Zabtiye Nezaret-i celilesi muhasebesinin 1 Kanun-i Evvel sene 1323 ve 14 Kanun-i Sani sene 1323 ve 1 Nisan sene 1324 tarihli müzekere-i madalyaları

asıl tercüme-i hal varakasıyla birlikde hıfz ve neşa madalya berat-ı hümayunlarıyla nüfus tezkire-i osmaniyesi ve zikr olunan mahkemeden dolayı keyfiyet beraatını musaddak Bolu sancağı berat ceza mahkemesinin derkenarını muhteva istid'a namı o yine Bolu kazaları polis komiserliğinden dolayı zimmet ve ilişiği olduğu ve hüsn-i hizmetini mübeyyin zikr olunan kazalar meclis idarelerinden 24 Nisan ve 24 Mayıs sene 1324 tarihli mazbatalar sicill-i ahvâl idare-i umumiyesince aynen görüldükçe iade edilmiştir. 24 Nisan sene sene 1326 ve 6 Eylül sene 1324

EK IV BOA. DH. SAİD,127-349

Yusuf Behçet Efendi, Kebanlı-zâde Hasan Efendi'nin mahdumudur.

Bin iki yüz seksen sekiz sene-i hicriyesinde sene-i maliye 1287 Palu kazasında tevellüd eylediği nüfus tezkire-i osmaniyesinde muharrerrdir.

Mahalli mezkûrdaki mekteb-i ibtidayide ve medresede bir müddet okumuş ise de şehadetnâme ve icazet-namesi olmadığı tercüme-i hal varakasında murakkamdır. Türkçe okur-yazar.

Bin üç yüz iki senesi cemaziye'l evvelisinde Mart sene 1301 mülazametle Palu kazası bidayet mahkemesi kalemine dahil olarak mahkeme-i merkume ikinci katibinin askere alınmasından naşi bin üç yüz beş senesi rebiül evvelinin onunda 12 Teşrin-i Sani sene 1303 iki yüz yirmi beş guruş maaşla kitabet-i mezkûreye ta'ynolunub salefinin avdetinden naşi sene-i merkûme şevvalinin on altısında 14 Haziran sene 1304 açığa çıkarılmış ve bin üç yüz beş senesi saferinin on beşinde 6 Eylül sene 1307 aidatından yüz yirmi guruş maaşla kaza-i mezkûr mahkeme-i şer'iyeye kitabetine me'mur olarak bin üç yüz on iki senesi recebinin dokuzunda 24 Kanun-i Evvel sene 1310 iki yüz yirmi beş guruş maaşla tekrar mahkeme-i tayin ikinci kitabetine bidayet ve bin üç yüz on altı senesi rebiül evvelinin yirmi yedisinde 4 Ağustos sene 1314 üç yüz guruş maaşla mahkeme-i merkûme müstantık muavinliğine bi-t terfi emr-i tahlifinin icrası mahalline tebliğ edilmiştir.

Kaza-i mezkûr kaimmakamlığıyla bidayet mahkemesi riyasetinden ve Ergani Madeni Sancağı bidayet mahkemesimüdde-i umumi muavinliğinden muma ileyhin tercüme-i hal varakası münderecatı ve Adliye Nezareti celilesinde dahi sicill-i me'muriyet müdiriyyetinin mührü tasdik edilmiştir.

Muma ileyhin nüfus tezkire-i osmaniyesi ve bulunduğu me'muriyetlere tarih-i ta'yin ve infikâliyle aldığı maaş ve aidat miktarı ve tarihlerini havi evrak-ı müsbite-i resmiyesi suver-i musaddakaları tercüme-i hal varakasıyla birlikde dosyasına hıfz edilmiş ve me'muriyet-i hazırasına tarih-i ta'yin ve miktar-ı maaşı kayda muvafık olub intihab komisyonunun bu babdaki 25 Eylül sene 1315 tarihli ve bin yüz otuz beş numerelo mazbatası dahi selefi ve Veysi Efendi'nin dosyasına katmıştır 4 Cemaziye'l Evvel sene 1324 ve fi 16 Haziran sene 1322